

D. Haszmann Orsolya

A HASZMANN PÁL MÚZEUM MÉHÉSZETI KIÁLLÍTÁSÁNAK HÁTTÉRTÖRTÉNETE

GYŰJTÉS, KIÁLLÍTÁSRENDEZÉS AZ 1970–80-AS ÉVEKBEN

1. Bevezető

Jelen esettanulmány egy nagyobb kutatás része, amely a csernátoni Haszmann Pál Múzeum történetével foglalkozik. A múzeum alapítása Haszmann Pál (1902–1977) nevéhez fűződik, aki 1920-ban kezdte tanítói pályafutását Kézdikőváron, majd Zabolára került, végül 1934-től népiskolai tanítóként, igazgató-tanárként tevékenykedett Csernátonban 1977-ben bekövetkezett haláláig. Az intézmény 1973-ban nyitotta meg kapuját, 1999-től viseli alapítója nevét, akinek gyűjtőmunkája, múzeumalapító szándéka a közössége életét is alakította. Kutatásom elsődleges forrása Haszmann Pál irattára, amely oktatói, nevelői, illetve gyűjtő, rendszerező tevékenységébe is betekintést enged. Hagyatékából történetek részleges közlések, kutatóknak is gyakran szolgáltatott adatokat munkájukhoz, de teljességében nem került átfogó feldolgozásra. Ez az irattár magába foglal személyes, magánjellegű dokumentumokat és hivatalos iratokat egyaránt. Az alapján, hogy mit tartottak érdemesnek megőrizni, az illető személy, család világról alkotott véleményére, közösségben betöltött szerepére is következtethetünk. Mivel jelen esetben is nemzedékeken át gyarapodó iratkötegekről van szó, nem csak egy egyén, hanem egy család, sőt nemzedékek érzelmi- és gondolatvilágának a hordozói ezek.¹ Vajda András egy sáromberki paraszti irattár elemzését végezte el, megvizsgálva annak szerkezetét, szövegtípusait, helyét, szerepét a család életterében, és az irattár funkcióit is.² Az általa felvetett elemzési lehetőségek és szempontok érvényesíthetőek a Haszmann család irattárának vizsgálatában is. Jelen elemzés ennek az irattárnak egyetlen dossziéját veszi vizsgálat alá, mely a múzeumi gyűjtő, rendszerező munkába enged betekintést az adott évekből.

2. Problémafelvetés

„A múzeumudvarra belépve, a bejáratnál jobbra számos, formájában és színében is eltérő méhkaptár hívja fel magára a figyelmet. Akadnak köztük pol-

cokra állított, vesszőből font és betapasztott kasok, gyékénykasok, különféle méretű keretes kaptárok, emberalakot formázó fűz-, jegenye- és hársfa köpűk, faodúk.

A vidék méhészkedési múltját bemutató kiállítás családi hagyományokra épül. Haszmann Pál apósa, Cseh Lajos igazgató-tanító jó méhész hírében állt Háromszéken, és az 1800-as évek második felében a Háromszéki Méhész Egyesület tisztségviselője is volt. Saját kezűleg épített méhszint a család virágoskertjében, ahol nyolc család vagy kas kapott helyet. A múzeumalapító Haszmann Pál ezt a családi örökséget vagy hagyományt vitte tovább az 1930-as évektől, ő is szeretett méhészkedni, már zabolai állomáshelyén is tartott méhcsaládokat. Később felújította apósa méhszínjét, ebben a bevett szokás szerint még fekhely is volt, ahol a méhész délután lepihenhetett, hallgatva a méhek mozgását, figyelve életüket. A méhszínekben polcokra voltak elhelyezve a méhkaptárok, kasok, röpnylásukkal Kelet, a napfény felé.³

A múzeumalapító fia, Haszmann Pál elmondása szerint a méhészkedés átöröklődött a következő nemzedékekre is: „Édesapám éppen annyi méhet tartott, amennyitől elegendő lépet, viaszt tudott nyerni a család számára. Szép élményként maradt meg, amikor érkezett kétkerekű taligájával a musztikás. Szebenből indult, bejárta a vidéket, összegyűjtötte a használt, mohos lépet és viaszt. Azt elvitte, majd szóbeli egyezkedés alapján, jó pár hónap múlva visszahozta a kiolvasztott viaszt, amiből műlépet lehetett önteni vagy préselni, ezt dróthálóban ragasztották a keretbe, majd a méhek kiépítették. A musztikásnak jó nagy zsákjai voltak, emlékszem, a napsugarak hatására viasztól átítatott, mocskos zsákok voltak felkötve a kordéra. Amíg a csernátoniaktól begyűjtötte a használt lépet, rendszerint nálunk is megszállt egy-két éjszakára. A mohos lépet összeütögette gomolya nagyságúra, majd elvitte. A viasz, amit visszahozott, sajtformájú volt, abból vágott ki annyit, amennyi a gazdának járt az elvitt lépért. Viaszt mi is olvasztottunk. A kertben fel volt állítva egy ferdén

¹ BÁNYAI Irén 1973, 169.

² VAJDA András 2009, 123–157.

³ D. HASZMANN Orsolya 2013, 56–58.

elhelyezett, asztalszerű szerkezet, üveglapok voltak rárakva, alatta a lép, és napsütés hatására lassan kiolvadt, majd lecsepegett egy tartályba a viasz. (...) Édesapámtól tanultuk meg a méhrajok befogását, a fiasítást és a méhészzel kapcsolatos fogalmakat. Tőle tanultuk meg, hogyan lehet anyát nevelni az anyabölcsőben, ami egy kis kalicka, ebbe befogták az anyát, majd a méhek táplálták.”⁴

„Már a múzeum megnyitása előtt elkezdődött a méhészkedéssel kapcsolatos tárgyi és szellemi anyag gyűjtése. A hetvenes évek elején például Erdővidékről nagyon szép anyag került elő. Balogh Jenő, a megye méhészegyesületének akkori elnöke, néhai Haszmann Pál barátja, aki Felsőcsernátonból indult és Érdemes Méhész címet nyert el, mozgósította a méhészeket. Így került a múzeum gyűjteményébe több régi kaptártípus, kis- vagy nagyboconádi (Boczonádi Szabó Imre által 1913-ban meghonosított kaptárfajta, hasonlított a magyar szabványkaptárra, de térfogata és keretei jóval nagyobbak voltak), rakodó, erdélyi vándorkaptár vagy „hátulgombolós” kaptár, egy eljövendő méhészmúzeum anyagának megalapozásaként. A különböző kaptártípusok mellett házi készítésű pergető is került be Barót vidékéről Nagy Sándor révén. Balogh Jenő méhész szakközölynöket, méhészkedéssel kapcsolatos visszaemlékezéseket, leírásokat, diplomákat is gyűjtött össze az 1860–70-es évekből és a két világháború közötti időszakból, amikor nagyon felértékelődött a méhészkedés. A legkorábbi ilyen oklevél 1857-ből származik.

A méhek nagyon szerették a faodút, de mivel szűk volt, nem volt egy gazdaságos méh lakás, telítődött, s egymás után rajoztak ki a méhek, így nem lehetett a családokat követni, sok anya volt, méhész szakzsargonnal élve: elrajozták magukat, legyengült a család. Számos ilyen régi köpút vagy faodút sikerült megmenteni, a kiállított darabokat néhai Haszmann Pál rajzai és más öreg méhészek elmesélése nyomán farragták újra Haszmann Pál, Lajos és József.”⁵

A fenti szövegrészletek, melyeket jelen dolgozat felvezetőjének szánok, a múzeumról 2013-ban megjelent képes ismertető albumban kaptak helyet a ma látható méhészeti kiállítás rövid bemutatójaként. Ebből kiindulva kezdtem el vizsgálni azt a dokumentum-együttest, mely egy dossziében őrződött meg a múzeumalapítást követő évtizedből, pontosabban az 1978–1984-es évekből, amikor a méhészeti „múzeum”/kiállítás tervezése zajlott, azaz létrejött maga a kiállítás.

A 71 tételt (leveleket, jegyzőkönyveket, leltáríveket, fotókat, okleveleket, önéletírás-jellegű feljegyzést, újságcikkeket) tartalmazó dosszié anyagát vizsgálva körvonalazódik egy kiállítás tervezésének, születésének minden apró mozzanata. Megtudjuk, kik azok, akik aktív résztvevői voltak ennek a munkának, kik és milyen tárgyakkal, dokumentumokkal alapozták meg a méhészeti anyagot. Ugyanakkor a tervezés, megvalósítás nehézségeire is rálátást kapunk. A dosszié tartalma nem kronológiai sorrendet követ, a vizsgálat során azonban szükségesnek láttam aszerint áttekinteni az iratokat, hogy kirajzolható legyen egy folyamat.

Ugyan ez az anyag a múzeum egyetlen kiállítása, gyűjteménycsoportja létrejöttének körülményeit szemlélteti, azt gondolom, általános képet rajzol az adott időszak gyűjtő, rendszerező munkájáról, legalábbis ami a vizsgált intézményt illeti.

3. A méhészeti kiállítás története levelek tükrében

„Felkutatni és megmenteni”

1978. január 16-i keltezéssel egy cikket tartalmaz a dosszié, annak a III. másolatát, amint a lap jobb felső sarkán ezt megjegyzi a szerző, Balogh Jenő⁶, aki írását levélként továbbította Haszmann Pálnak. A cikknek *Kovászna megye méhészeti története* a címe. A cím alatt pirossal megjegyzés: *Legépelhető a Múzeum részére*. Megtudjuk a cím melletti megjegyzésből, hogy az írás I. példánya *beküldve a Tükörnek*⁷.

Megfogalmazódik az írásban az alapkérdés, hogy jó lenne-e országos viszonylatban elsőként létrehozni Kovászna megye *méhészeti történetét*. Kérdésekkel indul az írás, amely egyúttal felsorakoztatja a feladatok is, mindazt a tárgye gyűjtést, amely megőrzésre érdemes. Két visszatérő feladat szerepel, a *felkutatni és megmenteni*. Azt is megtudjuk, hogy nemcsak tárgyakat kívánnak gyűjteni, hanem „embereket” is, a tárgye gyűjtésekkel együtt az adott méhészek élet-történetét is megőrzésre érdemesnek gondolják, el egészen a kézdivásárhelyi mézespogácsa-iparig. *Jó volna-e felkutatni, megmenteni a mai magas szintű méhészetünk egyenes őst ott valahol a századok homályában erdeink odvas fáiban, barlangok védett zugaiban, az ott tanyázott ősméhek tárgyi bizonyítékait? Továbbmenően pedig nagyapáink, dédapáink zsúpos csürje-istállója alá, virágos kertjeik padjára zsindeletetős házaik tornácfájára elhelyezett vessző, majd a jobb szalmakosos méh laká-*

⁴ Uo.

⁵ Uo.

⁶ Csernátoni születésű, Baróton élő nyugalmazott tanító, érdekes méhész.

⁷ A *Megyei Tükör* rendszerváltás előtti Kovászna megyei lap, mely

1968 februárjától 1970 őszéig hetilapként jelent meg, 1970 és 1974 között nyolc oldalon mint napilap, majd 1976-ig kényszerűen újra hetilap, 1976-tól 1989 decemberéig négy oldalon megjelenő napilap.

suk évszázados eszközeit-tárgyait. Méz-viasz termékek felhasználási, illetve hasznosítási módozatait, bizonyítékait és neveiket? Végül pedig a századfordulón szinte napjainkban megjelent, majd tökéletesített keretes kaptártípusokat – olvashatjuk a szövegben. Ezen túl még a cikk felsorakoztat gyűjtésre érdemes írott és tárgyi anyagot, mint régi és mai méhészeti tárgyak, eszközök, írások, könyvek, rajzok, folyóiratok, fényképek, kasok, kaptárok. A méhészeti múzeum egyúttal, a tervek szerint, szakmai otthona is lenne az akkori aktív méhésztársadalomnak. Ezekben az írásokban sok fontos adatot is rögzít Balogh Jenő saját gyűjtéséből, így híres méhészeket, méhészeteket említ, akikről közelmúltbeli adatok még vannak, mint a katolnai⁸ Györgybiró testvérek, a kászonyvölgyi (katrosai) Szakács, a zajzoni Vánca, az erdővidéki Dr. Fosztó, a Hatod alatti Borbáth-féle 100–500 családos, Brasót és Bukarestet mézzel ellátó nagy méhészetek.

A dossziében hátrább találtam meg a cikk mellé tűzött kísérőlevelet, melyben leírja Balogh, hogy a *Megyei Tükör*-nek megküldött cikk másodpéldányát küldi az eltervezett méhészeti múzeum gyakorlati megvalósításáról.

Ugyancsak január 16-i keltezéssel találtam egy másik kísérőlevelet is, amelyben így ír: *Kedves Pálka fiam!*⁹ Csatoltam, mihez tartás végett megküldöm a *Megyei Tükör*-nek mai nap közlésre beküldött cikk II. példányát. Hogy leközlök-e és mikor, az a közlendő anyagok számától és fontosságától függ. Az ilyenszerű közlendőkre csendesebb napokon szokott sor kerülni. Tehát várjuk türelemmel. Akár közlik, akár nem, a legközelebbi méhészugyűlésen ismertetem. Apuval annak idején a méhészmúzeumot méhészház otthonnak is terveztük, így is közöltem. Gondolom, mind a múzeumnak, mint pedig a méhészeknek javára lesz így. Jó munkát kívánva üdvözlöm szeretettel, Balogh Jenő ny. tanító. U. i. Azért küldöm jó előre, ha netán valami érkezik, tudjon róla. Szeretném tudni a véleményét, hogy egyez-e. Általában szívesen veszem időnkénti értesítését.

1978. május 10-én levelezőlapon tudósítja Haszmann Pált a méhészeti múzeum ügyéről. Megtudjuk, hogy a Méhészeti Egyesület közgyűlése lelkesen fogadta az ötletet. Egy újabb közgyűlést szorgalmaz levelében, amikor a helyszínen, azaz Csernátonban megmutatnák a méhészeti gyűjtemény számára kijelölt helyet, és ahogy fogalmaz, *bizonyosságul az egész múzeumot is*. Tudatában van ő is annak, hogy ez elindíthatja a gyűjtést, reméli, hogy a méhésztársadalom fellelkesedik majd, látva a dolog komolyságát. Rövid lapjából azt is megtudjuk, hogy ő folyamatosan gyűjti az anyagot, itt is tudósítja Haszmann Pált egy 1934. évi kiállítási diplomáról, amit őriz.

A dosszié tartalmaz egy 1978. október havában keltezett levelet, melyet Nagy Mihály kertész írt.

Az 1978. dec. 3-i írás szintén harmadik példányát őrizi a dosszié, mely az előzőhöz hasonlóan a *Megyei Tükör* számára íródott, itt is a „beküldve *Tükör*-nek” megjegyzést olvashatjuk.

Méhészeti múzeum

A csernátoni falu és néprajzi múzeum helyet biztosított – külön épületben – a méhészeti részleg számára is. Ez a részleg megyénk méhészeti múltját és jelenét kívánja az utókor számára összegyűjteni. Tudjuk, hogy megyénk földrajzi helyzete és természeti adottságai megfelelőek már a múltban is a méhélet feltételeinek. Hiszen már az ősméh is rátalált erdeink odvas fáira, sziklabarlangjaira. Innen telepített az ő ember, de a mai méh vadász is háza közelébe. Faodú, vessző, gyékény, szalmakás és csak alig 100 év kaptár...

Méltó hely illeti a múzeumban az annak idején kézdívásárhelyi mézeskalács ipar leírását, edényeit, szerszámait stb. A gondolat elindult önzetlenül, minden érdek nélkül. Megyénk mai méhészeire várva a tél folyamán, hogy már a tavaszi szokásos vándorlási gyűlés ott legyen megtartható a megyei Méhészmúzeum székházában, a csernátoni méhészház otthonunkban. A terv valóra váltása elsősorban természetesen a megyei méhészközösségtől várható el. Ezeknek a vezetői tartanak közvetlen kapcsolatot a méhésztársakkal. Ők a helyi viszonyok, adottságok közepette kialakult múlt és jelen méhészet tárgyi és személyi ismerői. Ők ismertetik a szokásos vagy külön e célból összehívott gyűléseken a fenti tervet. Összeírva a múzeumnak szánt és odaajándékozott tárgyakat, melyek „Muzeul Cernatul de Jos” jud. Covasna címre küldendőek vagy jelentendőek be. Bejelenthetőek címre vagy az egyesület címére is ahonnan ígéretet kaptunk a legutóbbi gyűlésen, hogy a bejelentett anyagok összegyűjtését elvégzik ők az Egyesület autójával.

Megjegyzem, hogy a tavaszi gyűlés lelkesedéssel fogadta a múzeum tervét, bizonyára így fogadják megyénk méhészei a fenti vagy hasonló megvalósítási tervet is.

Balogh Jenő ennek a levelének zárásaként idézi Batsányitól a *Tekints a múltba, nézz a jövőbe* felszólítást, melyet más írásai esetében is olvashatunk, mintegy mottóként. Ebben a cikkben is megismétli a már előző írásában is felsorolt méhészek névsorát, megerősítve a célkitűzést, mely szerint életút-leírások, fényképek, emléklapok begyűjtése is fontos feladatként fogalmazódik meg.

Az 1979. ápr. 15-i levélből kiderül, hogy a közelgő méhészközgyűlés elé fogja terjeszteni a méhészmúzeum megnyitásának tervét, melyet még abban az évben szeretnének elindítani. Jelzi azt is, hogy egy tavalyi, e témában született írása megjelent a *Megyei*

⁸ Szentkatolna, Háromszék, Kovászna megye.

⁹ Haszmann Pál Péter, a múzeumalapító Haszmann Pál egyik fia,

aki évtizedekig volt az intézmény vezetője.

Tükörben, egy frissebb írásának közlését pedig megígérték. *Fine finale, ha késik is, de nem múlik, ha tehetem és tehetjük, a múzeum tervünk* – olvashatjuk levele végén.

1979. október 8-i leveléből tudomást szerzünk egy éppen gépelés alatt levő körlevélről, mely a körí vezetőknél szól, és a Méhész Egyesület segít annak eljuttatásában az illetékesekhez. *Ettől eltekintve elő kell készíteni, Palikám, a múzeumi házat a meglévő tárgyakkal, hogy az mégis mutasson valahogy addig is, amíg a körlevél nyomán remélhető és várható nagyobb tömegű tárgy is megérkezik* – írja. Ebben a levélben részletesen leírja Balogh Jenő, hogyan álmodta ő meg a kiállítást, pontos utasításokat, ötleteket ad arra vonatkozóan, hogyan rendezzék be azt. A levele végén pedig utal a múzeumalapító Haszmann Pálra, aki neki tanító kollégája, barátja is volt, és valamikor már a hatvanas években együtt tervezgették a méhészeti múzeumot.

1979. november 5-én levelezőlapon foglalja össze Haszmann Pálnak a 11-i alakuló gyűlés előkészületeire vonatkozó tudnivalókat. Utasítja, hogy kiket hívjon meg a községből, vagyis a néptanács, párt, kollektív gazdaság, iskola munkaközösségét. Azon kívül a helyi méhészeket, Veresst, Bölönit stb. Megírja, hogy hányra érkeznek a jelzett napon, hogy mindenki visz magával ebédet, és még megjegyzi azt is, hogy: *Igyekezzenek lehetőleg mutatósan elhelyezni a meglévő dolgokat.*

Az 1979. november 15-i levélből megtudjuk, hogy Balogh Jenő megszerkesztette a november 11-i alapító gyűlés jegyzőkönyvét, ezt küldi meg mellékelteként Haszmann Pálnak.

1980. február 28-án hivatalos pecséttel ellátott¹⁰ levél kíséretében Haszmann Pálnak is elküldték a méhészeknek kiküldött körlevelet a múzeumüggyel kapcsolatosan.

Ugyanakkor egy másik, szintén február 28-án keltezett levélkében jelzi, hogy Gyergyai Károly¹¹ részére szól az egyik küldött példány, melyhez csatolta a *Megyei Tükör* azon lapszámát is, ahol a közlemény megjelent.

Egy félbetépett noteszlapon van a következő „levél”, több áthúzás, javítás benne, látszik, hogy csupán piszkozat, 1980. október 28-i dátummal. Ez a kis fogalmazvány hivatkozik az 1979. november 11-i alapító gyűléskor megfogalmazottakra, és értesíti a Megyei Méhész Egyesületet, hogy a múzeum számára kijelölt házat elkészítették.

Megtaláljuk a dossziében ugyanennek az írásnak letisztázott, de még mindig csak mintául szolgáló változatát is.

1980. november 2-án kelt levelében ismét az ügy nehézségét emeli ki, és közli Haszmann Pállal, hogy előző napi csernátóni tartózkodása idején Józsi-kával¹² beszélgetett a *mi mozgósításunk nélkül sehogy se haladó méhész múzeumunkról*. Itt ismét utal egy mozgósító felhívásra, amit akkor ott megfogalmaztak, ő azt otthon átírta, és mellékelve küldi a levelével együtt Haszmann Pálnak, aki tovább kellene küldje a címzett Kovászna Megyei Méhész Egyesület vezetőségének.

1981. január 6-i keltezéssel egy egyszerű simalapú füzet két oldalára írt levelet olvashatunk Balogh Jenő tollából. A levél kezdetén újról jókívánságait fogalmazza meg, majd a méhészeti múzeummal kapcsolatos fejleményeket summázza, mely szerint: *Az elindított vonalon elakadt méhészeti múzeumunkat a Megyei Kulturbizottság, Megyei Múzeum és Tanügyi vonal segítségével gondoljuk megvalósíthatónak. A Megyei Múzeum vezetősége minden segítséget megígért. A Megyei Kulturbizottság jóváhagyta alakuló jegyzőkönyvünket azzal, hogy minden beérkező tárgyat a Központi Múzeum vesz leltárba és utalja ki jelen esetben a csernátóni múzeum méhészeti részlegének.* Ebben a levelében pontokba szedve fogalmazza meg a tárgyak begyűjtési tervét, mely szerint a felhívást fogják követni a felajánlások. És itt jelenik meg egy újabb láncszeme a történetnek, mely szerint a gyűjtési akcióba bekapcsolják a biológia szakos tanfelügyelőn keresztül az iskolákat.

1981. március 25-én kelt a következő levél, melyről ugyancsak azt tudjuk meg, hogy be volt adva közlésre a megyei laphoz; újfent felhívást fogalmaz meg a méhészeti múzeum számára való gyűjtésre, érdekes adattal indítva az írást, mely szerint a *Méhészet Romániában* című szaklapban megjelent egy írás 1976-ban vagy 1979-ben, nem teljesen egyértelmű a dátum, mely ismertet egy belgiumi méhészeti múzeumot és közli, hogy az „Apimondia” Méhészvilág Szövetség is kitzte célul egy Világméhészeti Múzeum létrehozását. Balogh Jenő ezzel is megerősítve érzi az ő ezzel egy időben zajló tevékenységüket hasonló intézmény létrehozására. Ugyanakkor arra is emlékezteti az olvasókat, hogy 1979. november 11-én meg is alakult a csernátóni „Falu- és tájmúzeum” keretében, külön e célra kijelölt épületben a „Kovászna Megyei Méhészeti Múzeum”. Itt tudjuk meg azt is: a Megyei Kulturbizottság úgy hagyta jóvá ezt a tervet, hogy a biológia szakfelügyelő, valamint az iskolák engedélyével a diákok is részt vehessenek a gyűjtésben. Ezt a gyűjtőmunkát a helyi méhészek segítenék. Pontos utasításokat is megfogalmaz a begyűjtött anyag

¹⁰ *Asociația Crescătorilor de Albine* pecséttel, Balogh Jenő és az egyesületi titkár aláírásával.

¹¹ Csernátón község propagandatitkára volt, a levelekben, jegy-

zőkönyvekben párttitkár titulussal szerepel.

¹² Haszmann József a Csernátóni Népfőiskola vezetője, a múzeum munkatársa, a múzeumalapító Haszmann Pál egyik fia.

Csernátonba juttatásával kapcsolatosan. Ugyanebben az írásában olvashatunk a múzeum tervezett berendezéséről és hivatásáról is. Azt láthatjuk, hogy jól megalapozott szakmaiság áll nemcsak a tervezés, a gyűjtés mögött, hanem az anyag feldolgozására, megőrzésére vonatkozóan is. Ugyanakkor ismételt hangsúlyozza, hogy az eljövendő méhészmúzeum szakmai találkozóhely, tanfolyamok számára megfelelő hely is lehet.

1981. április 21.: negyedbe tépett A4-es lapon Balogh Jenő tudósít arról, hogy a Megyei Tükör március 17-i számában megjelent a tanfelügyelő felhívása. Ehhez ő nagy reményeket fűzött. Azt gondolta, hogy az iskolák, tanulók bevonásával elindulhat egy nagyméretű gyűjtőakció.

1983. február 18-i keltezéssel újabb szereplő „kerül a képbe”, Nagy Jenő baróti méhész személyében. Szakmai levél ez, melyben régi méhészeti irat (Stephanus Rakosi *A méhekkel való munkáról* című kézirat) után érdeklődik. A levélből kiderül, hogy ő kutatómunkát is végez, és keserű hangon állapítja meg, hogy a sepsiszentgyörgyi méhésztársaktól nem kapott segítséget.

Az **1983. december 18-i** levél Gyergyai Károly községi propagandatitkárnak és Haszmann Pál múzeumi gondnoknak van címezve. Ez a múzeumügy akkori állását foglalja össze, megtudjuk belőle, hogy a felhívások ellenére sem indult be a remélt gyűjtőmunka. *Benépesítésére (a múzeum) vonatkozólag megyei lapunk hasábjain megjelent többszöri felhívás is eredménytelen maradt.* Ezt látva később bevonták a megyei tanfelügyelőséget, iskolákat, mint kiderül a levélből: *A terv ebben a formában sem valósulhatott meg az illetékesek érdektelensége miatt. Pedig a múzeum benépesítésére ez látszik járható és célra vezető útnak jóakarattal és jó szervezéssel.* Balogh Jenő levele második felében két javaslatot fogalmaz meg arra vonatkozóan, milyen lépést kellene tegyen a levél két címzettje, hogy az elakadt munka valamire elmozduljon. A két javaslatból az derül ki, hogy Balogh Jenő a Megyei Méhész Egyesületet is „felelősnek” tartja azért, hogy a múzeumügy megrekedt, elakadt.

A dossziében e levél után van lefűzve egy Haszmann Pálnak címzett rövidebb levél, keltezés nélkül. Tartalmát illetően hajlok arra, hogy a fenti levél kísérrője lehet. *Sokat gondolkodtam, míg megírtam a csatolt levelet* – kezdi sorait, majd néhány megjegyzést, tanácsot fogalmaz meg a megírandó átiratokkal kapcsolatosan, el addig, hogy milyen módon juttassák el azt a Megyei Méhész Egyesülethez.

A dossziében sorban ezután következik Haszmann Pál kézírásával két levélterv a Megyei Méhész Egye-

sület vezetőségéhez: *Csernáton Község pártbizottsága és a múzeum vezetősége az alábbi kéréssel fordul a Megyei Méhész Egyesület vezetőségéhez, hogy szíveskedjenek az alábbi dolgokban segítségünkre lenni. A 1979. szeptember 11-én felvett alapító jegyzőkönyv szerint, a csernátoni múzeum külön részlegeként megalapítottuk a méhészeti múltunk emléket megőrizni hivatott méhészeti részleget. Az alapító jegyzőkönyv értelmében a Megyei Méhész Egyesület vezetősége ígéretet tett a megyénkben fellelhető méhészeti emlékek összegyűjtésére. A múzeum vezetősége helyet biztosított a kiállítási anyagnak. Anyagiakkal segített egy nagyméretű méhszín előkészítésében. A meglévő (a múzeum által összegyűjtött) anyagot szakszerűen kiállította. Sajnos, azóta sem kaptunk semmilyen támogatást arra vonatkozóan, hogy az anyagot bővíthessük a megyei Méhész Egyesület segítségével...* Itt ismételt megerősítést kap az a tény, hogy a tervek, vállalások, felhívások stb. ellenére a megkezdett munkához fűzött remények nem teljesültek. Ugyanakkor felhívja a levél írója az illetékesek figyelmét, hogy az anyag napról napra pusztul és kallódik, ha nem kerül begyűjtésre.

Az **1984. február 10-i** levél Gyergyai Károlynak és Haszmann Pálnak van címezve, megtudjuk belőle, hogy a Megyei Kultúrbizottság is felkarolta az ügyet, és a múzeumi gyűjtést is segíteni szándékoznak, felvállalva a begyűlt tárgyak szállítását. Ebben a levélben megfogalmazódnak fontos tennivalók, a gyűjtéssel kapcsolatosan is. Azt láthatjuk, hogy szakszerű és jól átgondolt tervek alapján zajlott a munka. A levél ugyanakkor tartalmaz egy jegyzéket a már Balogh Jenő által begyűjtött és a múzeum részére átadott anyagokról. Ugyanakkor néhány méhész nevét is olvashatjuk, akiknél le lehetne méretezni egy régi méhesházat, hogy az is majd felépítésre kerülhessen a múzeumban.¹³

1984. február 12-i keltezéssel rövid, fél A4-es lap egyik oldalára írt levél van az iratok közt, melyből megtudjuk, hogy Csiki Piroška¹⁴ segít Csernátonba szállíttatni a már meglévő anyagot, melyet a múzeum leltárába kell venni. Erre vagy Sepsiszentgyörgyön kerül sor, Gazda Klára¹⁵ végzi el, vagy Csernátonban, és akkor a listát le kell küldeni „felértékelés végett” a szentgyörgyi múzeumba.

1984. március 3-i keltezéssel (eredetileg február 29. olvasható, ez át van húzva, javítva március 3-ra) a baróti Nagy Ferenc gépelt levelét őrizi a dosszié. Nagy Ferenc keserűen érdektelenséget emleget, elmarasztalja mindazokat, akik az ő felszólítása ellenére sem tettek semmit a régi méhésztértek összegyűjtése tekintetében. *Ami a sikereket illeti – múzeumra is gondolva – kevés a biztató? Ha nem sikerül – valakinek*

¹³ Ez a méhszín végül nem épült meg. A múzeum jelenlegi tervei között is szerepel.

¹⁴ A Megyei Kultúrbizottság elnöke.

¹⁵ A Székely Nemzeti Múzeum muzeológusa.

– kikezdenie a minden téren – de főleg ott, ahol önzetlenül kell tenni (nemcsak dumálni) megnyilvánuló érdektelenséget, értékeink, méhészelődeink hagyatéka, ill. a megye méhészettörténetére vonatkozó – most még fellelhető – adatok további kallódása elkerülhetetlen. Tapasztalatból tudom, hogy az érdektelen utódok, néha az előregedett méhészek is, veszni hagynak sok olyant, ami utólag értéket képvisel és bizonyít. . .

A dosszié tartalmát vizsgálva, a benne lefűzött levelekkel, iratokkal, egy lezárt, egységes egészet látunk. Nem kizárt, hogy a múzeum és a Haszmann család teljes levelezésének áttekintése után előkerülnek még levelek például Balogh Jenőtől, de mivel a levelezésnek még csak részleges áttekintése történt meg, erre pontos válasz nem adható. Ezen túl pedig jelen esettanulmány szempontjából a dossziét egységes egészként tekintem, csak a benne foglalt iratok elemzését végzem el. Ezek alapján elmondható, hogy 1978-ból, 1979-ből és 1980-ból négy-négy levelet találunk az iratok közt, 1981-ből három darab, majd 1983-ból két és 1984-ből ismét három darab levél van a lefűzött dokumentumok között. Azt látjuk, hogy 1982-ből nincs, vagy nem tartottak fontosnak a méhészmúzeum dossziéjába befűzni levelet. Összesen húsz levél őrződött meg ezekből az évekből, melyek a méhészeti anyag gyűjtését, a méhészmúzeum tervezését, az akörüli előrelépéseket és akadályokat tartalmazza.

4. Hogyan rendeztek kiállítást 1979-ben?

Napjainkban sajátos, dinamikus növekedés figyelhető meg a kulturális örökség prezentációjában: mind minőségi, mind mennyiségi tekintetben változik a szemlélet. A kiállítási forgatókönyvek, bemutatási koncepciók ma már – bár időnként csak névleg – „látogatóbarátok”, a múzeumpedagógia és az örökségmenedzsment önálló diszciplínává vált.¹⁶ Ebből kiindulva és visszatekintve 37 évet érdekes megvizsgálni, hogyan szerveződtek gyűjtemények, kiállítások, milyen személyi, tárgyi, esetleg anyagi komponensekből állt össze egy-egy „projekt”. Ha a méhészeti anyagot tekintjük, elmondható, hogy a múzeum öt alapkiállítása közül az egyiknek – szabadtéri múzeum – a szerves része, ma látható állapotát az elmúlt 15 évben nyerte el. Folyamatosan alakult, az anyag gyarapodása miatt is. A korábbi évtizedekben is az volt a cél – akárcsak manapság –, hogy mintegy 10–15 évre kell egy állandó tárlatot tervezni, ám a múlt tapasztalatai alapján úgy tűnik, hogy az élettartam akár 25–30 év is lehet. Az állandó kiállítások rendszerint az adott múzeum gyűjteményén alapulnak. Az évtizedek alatt

bővül az anyag, változik a tudományos szemlélet, és új módszerek szülehetnek a megjelenítés és interpretáció szempontjából is.¹⁷ Ezeket a szemléletbeli változásokat megfigyelhetjük a vizsgált gyűjteménycsoportra vonatkozóan is. A vizsgált dosszié anyagából körvonalazódnak a gyűjtési szempontok, választ kapunk a „mit, miért gyűjtünk” kérdésre, és arra is, hogyan látják a kiállítás szorgalmazói ezt megvalósíthatónak. Visszaulalásokat találunk a múzeumalapító Haszmann Pálra, aki Balogh Jenővel együtt megálmodta a méhészeti múzeumot. 1977-ben bekövetkezett halála után Balogh Jenő lett a fő mozgatórugója ennek az elképzelésnek, de látható, hogy Haszmann Pállal való beszélgetései nyomán már egy jól átgondolt, megtervezett elképzeléssel állunk szemben, amelynek felpártolói és megvalósítói ifjú Haszmann Pál és testvérei lesznek, akik végig az édesapjuk által tudományos alapossággal átgondolt, előrelátott utat járták, járják. Kiderül a levelezésekből, hogy a múzeum már az alapításkor rendelkezett méhészetrel kapcsolatos tárgyi, szellemi anyaggal, ahogy Haszmann Pál elbeszéléséből is tudjuk, ennek családi hagyományai is voltak, maga a múzeumalapító is méhészkedett, így nem volt nehéz szakszerűen és hozzáértéssel kezelni ezt a tárgye gyűjtést a maga egészében. Egyértelmű volt, hogy a skanzenben a székely ház mellett ott a helye a méhesnek is. A múzeumi tudományos tevékenység egyik meghatározó eleme kell, hogy maradjon a kiállítások előkészítéséhez kapcsolódó gyűjtemény, illetve forrásfeltáró tevékenység. A múzeumi kiállítás elsősorban a tárgyak hordozta, a tárgyakban rejlő információkat szeretné „eladni”. A múzeumi gyűjtemények fontos célja az, hogy a jelenkori és a jövőbeni tudományos kutatás céljait szolgálják.¹⁸ A csernátони múzeum jelen kiállításának esetében tetten érjük a mai kor követelményeinek is megfelelő forrásfeltáró munkát, hiszen folyamatos a dokumentálódás, a régi dokumentumok, forrásanyagok gyűjtése, a tárggyűjtéssel párhuzamosan. Ugyanakkor többször elhangzik az is, hogy ez a kiállítás szakmai otthona kíván lenni a mindenkori méhésztársadalomnak, helyszíne képzéseknek, szakmai találkozónak. Balogh Jenő hangsúlyozza azt, hogy a begyűlt tárgyi és szellemi anyag a háromszéki méhészkedés „antológiája” lesz. Ezzel egy kicsit előrelát napjainkba, a modern muzeológia követelményeihez mérten, már a látogatóbarát múzeum képét vetíti előre, ugyanakkor a múzeumpedagógia fontosságát is tetten érhetjük szavaiban – természetesen az adott időszak anyagi, társadalmi lehetőségeinek, korlátainak és szemléletének a figyelembevételével. A kiállítás készítése az ötlettől a megvalósulásig több szaka-

¹⁶ VASÁROS Zsolt 2010, 10.

¹⁷ Uo. 32.

¹⁸ KEMECSEI Lajos 2010, 32.

szon átmenő, hosszú folyamat, ami csapatmunkára épül. Mind az előkészítés, mind pedig a kivitelezés több tudományterületet, szakmát, a múzeum szinte valamennyi részlegét érintheti.¹⁹ A fenti, 21. században megfogalmazott kijelentésnek sajátos 20. századi változatát érhetjük tetten, ha a jelen dolgozat által vizsgált kiállítás, gyűjtés köré szerveződő kapcsolat-hálót vizsgáljuk, mely világosan kirajzolódik a levelek és más iratanyag átolvasása során.

Ezek alapján elmondható, hogy az „ügy” kezdeményezői a múzeumalapító Haszmann Pál és Balogh Jenő voltak. Haszmann Pál 1977-ben bekövetkezett halála után Balogh Jenő tovább szorgalmazta ezt az ügyet, őrizve a kapcsolatot a múzeumalapító családjával, fiaival, akik a gyűjtemény gondozói, rendezői, és az „ügy” kivitelezői voltak. A méhészeti múzeum témája mint a megyei méhésztársadalom számára létrehozandó találkozó- és gyűjtőhely, bevonta ebbe az elképzelésbe a Megyei Méhész Egyesületet, általa a megye méhészeit, akik tárgyi és szellemi anyaggal gazdagították a múzeum anyagát. Mindez mögött, szakmai háttérként megjelent az akkori Megyei Múzeum,²⁰ szakembereivel. Rögtön a következő láncszem, amely valójában talán párhuzamosan vagy előbbi megelőzve kapcsolódott a történethez, a Megyei Kultúrbizottság és a helyi kultúrbizottság volt. Ezek azok a szervek, amelyek felügyelete alatt történik a tervezés, gyűjtés, az ő támogatásuk biztosíték arra, hogy az ügy hivatalosan is zöld utat kapjon. A megyei kultúrbizottság révén kap felkérést a biológia szakfelügyelő, aki elérhet a megye tanárainhoz. Ugyanakkor a *Megyei Tükör* is felkarolta az ügyet, közölte a felhívásokat, Balogh Jenő írásait is, ez is eljuttatja, terjeszti a hírt megyeszinten. Egy jól átgondolt és kezdeti fázisban jól is működő kapcsolatrendszer sikerült mozgósítani, mely a korai levelekben foglaltak alapján lelkesen fogadta a tervet. Aztán azt látjuk, hogy az újsághívások, és a biológia szakfelügyelő által bevont diákok, tanárok mozgósítása ellenére a várt nagyméretű gyűjtőakció elmaradt. A levelekből tudjuk meg azt is, hogy Balogh Jenő magában a méhész egyesületben, annak tagjaiban is csalódott, érdektelenséget emleget már az 1984-ben kelt leveleiben, megfogalmazva, hogy tervük nem hozta meg a várt eredményt. Ugyanakkor ő maga és még néhány méhésztársa folyamatosan anyaggal látta el a gyarapodó gyűjteményt, sőt, azt is fontos itt megjegyezni, hogy e tárgyegyüttes esetében sem állt le a gyűjtés, az anyag napjainkban is gyarapodik.

4. A levelek köré épülő más dokumentumok

A levelek vizsgálata után fontosnak tartok bemutatni még néhány okmányt a dossziéból, melyek szemléltetik azt a sokrétű munkát, mely az elemzett kiállításcsoporthoz kapcsolódik. Elsőként a „Méhészeti Megyei Múzeum” alakuló gyűlésének 1979. november 11-i jegyzőkönyvét tekintem át, melyből megtudjuk, kik vettek részt ezen a gyűlésen, milyen célkitűzéseket, terveket fogalmaztak meg. A kor elvárásaihoz mérten láthatjuk, hogy első helyen szerepel a helyi pártbizottság és néptanács megbízottja, Gyergyai Károly, aki, ahogy már a fenti elemzésből is kiderül, az ügy helyi képviselője a hivatal részéről. Ő a kapocs a megyei kultúrbizottság és a helyi múzeumi intézmény között. Másodikként, mint a *múzeum szervezője*, Balogh Jenő, központilag kitérített, érdemes méhész. Itt is láthatjuk, mennyire fontos volt a rang, a témában elért eredmények hangsúlyozása. Ez is a dolog sokszor emlegetett komolyságát hivatott aláhúzni, mintegy biztosítékként arra vonatkozóan, hogy nem csak egy hirtelen fellángolás, hanem jól megalapozott és komoly szakmai háttérrel rendelkező „ötlet”. Harmadikként a „befogadó” múzeum képviselője, Haszmann Pál múzeumi gondnok, majd őt követi sorban öt méhész, elsőként a Megyei Méhész Egyesület alelnöke, Gál Jenő, titkára, Székely László, majd a kézdivásárhelyi Méhészkör elnöke, Csavar István, a baróti Méhészkör elnöke, Nagy Ferenc és a sepsiszentgyörgyi Méhészkör elnöke, Jakab Sándor. Ők azok, akik név szerint a jegyzőkönyv elején fel vannak tüntetve, de megjegyzésként olvashatjuk, hogy jelen voltak a jegyzőkönyv mellékletét képező alapító okirat aláíróiként a felsorolt méhészegyesületek tagjai is. A továbbiakban sorra olvashatjuk a felszólalókat és röviden azt, hogy miről beszéltek. Gál Jenő nyitotta meg az alapító gyűlést, a helyi párttitkár üdvözlésével, megköszönve a tervük támogatását. Ismertette a megalakítandó méhészeti múzeum fontosságát *a múlt, jelen és az erre egyesülő jövő szempontjából, úgy méhészeti, mint közvetetten nemzetgazdasági szempontból*. Felszólalásának végén kérte a jelenlevő méhészek támogatását a gyűjtemény gyarapítására vonatkozóan. Gyergyai Károly párttitkár elvtárs a jelenlevők üdvözlése után megfogalmazta: *Örömmel fogadja a méhész múzeum tervét, mely hozzájárul a község hírnevéhez is, de fontos létesítmény és példamutató a jövő szempontjából is*. Ugyanakkor megígérte a helyi hatóságok részéről a teljes erkölcsi és anyagi támogatást, melyet, ahogy a jegyzőkönyv fogalmaz: *a gyűlés köszönettel és lelkes ovációval fogadott*. A következő felszólaló az egyik ötletgazda, az ügy szorgalmazója, mozgatója, Balogh

¹⁹ BAJZÁTH Judit 2010, 39.

²⁰ Székely Nemzeti Múzeum.

Jenő volt, aki ismertette az évek óta tervezés alatt álló múzeum gondolatát, megfogalmazva annak fontosságát, amint ezekről már a fent elemzett leveleiben is értekezett. A következő felszólaló a kézdivásárhelyi méhészkör elnöke, Csavar István volt, aki Balogh Jenő munkásságát értékelte. A gyűlést nyitó Gál Jenő második felszólalásában kutatómunkáját ismertette, mellyel évszázados méhészkönyveket és iratokat vizsgált, és melyet a múzeum rendelkezésére bocsát. Nagy Ferenc baróti elnök szintén kutatómunkáját ismertette a jelenlevőkkel. A jegyzőkönyvet a méhészeti egyesület titkára, a múzeumszervező, a méhészegyesületi alelnök és a múzeumi gondnok aláírása zárta. Ez a jegyzőkönyv valójában összefoglalja a levelekből már ismert munkát, hivatalos bizonyítéka az alakuló gyűlésnek, mellyel hivatalosan is kezdetét vette az 1984-ben lezárt dossziéból körvonalazódó történet.

Bizonyítékként a szakszerű gyűjtő-, rendszerező munkára még kétféle irattípust mutatok be. Egyik, Haszmann Pál kézírásával, a csernátoni méhtartó gazdák jegyzéke az 1979-es évből, a másik két dokumentum kimutatás a már leltárba vett tárgyakról. Ezekkel szeretném szemléltetni egyik fenti kijelentésem, mely szerint a tárgyak mellett fontosnak tartották az „emberek” gyűjtését is, azaz a tárgyak használóit is számba vették, sok esetben azok élettörténetével együtt, amelyek mind fontos dokumentumai az adott kor méhészeti történetének. A múzeum jelenlegi kiállításának korszerűsítésekor is számos adatot meríthetünk ezekből a dokumentumokból. A dossziéból kiemelt 1979-es jegyzékből megtudjuk, hogy Csernáton községben 31 méhtartó gazda volt, ebből 26 Csernátonban, 5 a hozzá tartozó Albisban. A jegyzék a méhtartó gazda neve mellett tartalmazza azt is, hogy hány méhcsaládja van az illetőnek az adott évben, és feltünteti a házszámot is, ahol az illető lakik. Így láthatjuk, hogy 8 gazdának 20-nál több méhcsaládja van, legtöbb a 60 méhcsalád. 1–10

méhcsaláddal rendelkezőként 21 gazdát találunk, és 2 olyan személyt, akinek 10–20 közötti méhcsaládja van. A számokat összeadva közszépszinten 1979-ben 426 méhcsaládról beszélhetünk. Napjainkban már csak néhány család kertjében találunk 1-2 kaptárt.

Kétféle leltár is helyet kapott a dossziében, egyik hivatalosan, román nyelven gépelt, az átvevő, Haszmann Pál által aláírt, a Megyei Múzeum által kijelölt muzeológus, Gazda Klára által összeállított leltár, a másik kézzel írt jegyzék a felajánlott tárgyakról. A hivatalos leltárba vett anyag írott-nyomatott dokumentumokat, azaz méhészeti szaklapokat, fényképeket, újságcikkeket tartalmaz, pontos számmal, az adományozó nevével. A kézzel írt kimutatás tárgyi és írott anyagot egyaránt tartalmaz, pontosan adatolva az adományozó személy nevét, lakhelyét és az adományozott tétel megnevezését olvashatjuk ebben. Azt láthatjuk, hogy az adományozók nagyrészt Kovászna megyéből vannak, de van egy Brassó megyei, hosszúfalusi és egy nagyenyedi is. Az adományozott tételek között találunk kaptárokat, kasokat, saját készítésű fapergetőt, méhészeti szaklapokat, könyveket.

5. Összegzés

Mivel a kutatásom témája a csernátoni Haszmann Pál Múzeum története, fontosnak tartok megvizsgálni minél több típusú dokumentumgyűjtést, ami az alakulás éveitől napjainkig felhalmozódott. Eddigi kutatásaim a múzeum sajtóbeli reprezentációjára, vendégkönyveire és a múzeumalapító életpályájára irányultak. Jelen esettanulmány egy másik dokumentumtípust is bevont a vizsgálatba, ez pedig a konkrét gyűjteményre, múzeumi munkára vonatkozó dokumentum-együttes. Míg a vendégkönyvek, a sajtómegjelenések egy külső szem által, kívülről forgalmazott képet tárnak elénk, addig a jelen vizsgálat iratanyaga belülről mutat rá a múzeum körül végzett gyűjtő-rendszerező munkára.

Irodalom

- BAJZÁTH Judit
 2010 A múzeumi kiállítás ismérvei, in: Dr. Bereczki Ibolya – Sági Ilona (szerk.): *Kiállítás-rendezés A-Z-ig: Az ötlettől a megvalósításig a közoktatás szolgálatában*, Múzeumiskola 6., Múzeumi Oktatási és Képzési Központ Szentendre, Online Oktatói segédanyag, 32–35.
- BÁNYAI Irén
 1973 A „parasztraktárok” jelentősége az újkortörténeti muzeológiában, in: Ikvai Nándor (szerk.): *Studia Comitatus 2. Tanulmányok Pest megye múzeumairól*, Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága, Szentendre, 161–171.
- D. HASZMANN Orsolya
 2013 *A csernátoni Haszmann Pál Múzeum*, Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy.
- KEMECSI Lajos
 2010 A múzeumi kiállítás tudományos háttere és megalapozottsága, in: Dr. Bereczki Ibolya – Sági Ilona (szerk.): *Kiállítás-rendezés A-Z-ig: Az ötlettől a megvalósításig a közoktatás szolgálatában*, Múzeumiskola 6., Múzeumi Oktatási és Képzési Központ Szentendre, Online Oktatói segédanyag, 28–32.
- VAJDA András
 2009 Egy sáromberki paraszti irattár elemzése, in: Ilyés Sándor – Jakab Albert Zsolt – Szabó Á. Töhötöm (szerk.): *Nemzedékek, kutatók, lenyomatok*, Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 17, Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 123–157.
- VASÁROS Zsolt
 2010 *Kiállító-tér. Múzeumi tárlatok kézikönyve. Múzeumi iránytű 7.*, Szabadtéri Néprajzi Múzeum – Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre.

Melléklet

(A méhészeti kiállítás dossziéjának tartalma)

Méhészeti kiállítás anyaga, Csernátoni múzeumrészleg, 1978–1984.

1. Proces verbal de predare-primire (gépelt)
2. Kimutatás (ugyanaz magyar nyelven, kézírással)
3. 1984. II. 12-én keltezett levél, *Balogh Jenő bácsi* aláírással
4. 1984. február 10-én keltezett levél szintén tőle
5. Jegyzék két kaptárról, amit átvett a múzeum 1984. február 25-én
6. Boríték 4 fotóval és egy 1966. II. 11-én Balogh Jenő által írt, méhésztanfolyamot köszöntő szöveggel (fotó hátán a felirat: 6(1) – *Control la CAP Ghidfalau, Gidófalva 1956. jun. 8. Elenőrző korúton a Gidófalván a Koll. gazdaság méhészetében. Balogh Jenő Rajoni Méhésztanítvány, 6(5) – 1961 május Schimb de experienta la padurea Maglavit. Eszmecsere a maglaviti akácerdőben, Balogh Jenő titkár, 6(9) – Curs apicol ciclul I-II. Organizat de ACA Fil Rai Sf. Ghe. de la 13. dec. 1965 pla 16. febr. 1966. Organizat de lector: Balogh Jenő secretar ACA jud Covasna, 6(10) – Scimb de experienta in padurea de salcam Maglavit intre stupari din jud. Covasna si locuitorii din Maglavit an 1963, Balogh Jenő secretar ACA)*
7. 1 db nagyméretű fotó, a Kovászna megyei pártbizottság méhészetéről, 1974-ből. Bartha Árpád fényképész fotója
8. Balogh Jenő egyik diplomájának kézzel készített másolata
9. Balogh Jenő egyik diplomájának kézzel készített másolata
10. Balogh Jenő egyik diplomájának kézzel készített másolata
11. Balogh Jenő igazolványának másolata
12. Egy boríték a méhészeti múzeumnak szánt anyagokkal
13. Nagy Mihály kertész gyászjelentője
14. Nagy Mihály 1978-ban kelt levele, melyet a Kovászna Megyei Sepsői Rajoni Méhészeti Egyesület Vezetőségéhez címzett
15. 8 oldal, A4-es méretű lapra kézzel írt szöveg, melyben Nagy Mihály méhészeti tevékenységét foglalta össze
16. 1913-as fénykép
17. Kézzel, ceruzával írt bejegyzés 5 darab diplomáról
- 18–19. Két fénykép, mely méhészzel kapcsolatos feljegyzéseket tartalmaz, Nagy Ferenc ajándéka Barótról
- 20–21–22. A Megyei Tükör napilapból kivágott, méhészzel kapcsolatos cikkek
23. Nagy Ferenc 1984-ben keltezett levele (valószínűleg Balogh Jenőnek írta)
24. Nagy Ferenc 1983. febr. 18-án kelt levele
25. Balogh Jenő Haszmann Pálnak címzett levele, 1981. jan. 6.
26. Balogh Jenő Haszmann Pálnak címzett levele, 1979. április 15.
27. Balogh Jenő Gyergyai Károly községi párttitkárnak és Haszmann Pálnak címzett levele, 1983. dec. 18.
28. Balogh Jenő levele Haszmann Pálhoz (keltezés nélkül)
- 29–30–31. Haszmann Pál fogalmazványa a Megyei Méhésztanítványok Egyesületének Vezetőségéhez
32. Dr. Székely Zoltán és Haszmann Pál román nyelvű, kézzel írt levele, mely a méhészeti kiállításához kapcsolódik
33. Méhészköri gyűlés jegyzőkönyve, Balogh Jenő által írt, aláírt dokumentum, 1979. okt. 1.
- 34–35. Jegyzőkönyv a Méhészeti kiállítás megalakulásáról, 1979. nov. 11.
36. Balogh Jenő Haszmann Pálhoz címzett levele, 1979. okt. 8.

- 37–38. Két kisebb cetli, rajta a méhészeti múzeum számára elindított gyűjtési felhívás szövege
39. Kockás lapon egy bejegyzés: Szász Árpád nagyenyedi tanár, méhész ajándéka a múzeumnak, 1980. febr. 11.
40. Balogh Jenő Haszmann Pálhoz címzett levele, 1980. febr. 28.
41. Balogh Jenő Haszmann Pálhoz címzett levele, 1980. febr. 28.
42–43. Kimutatás a felajánlott tárgyakról
44. Balogh Jenő Haszmann Pálhoz címzett levele, 1980. nov. 2.
45. Haszmann Pál levele a Kovászna Megyei Méhész Egyesület Vezetőségének címezve, 1980. nov. 8.
46. Haszmann Pál hivatalos levele a Méhészköri elnöknek (másodpéldány, gépelt)
47. A 46-os tételben található levél második oldala.
48–49–50. Jegyzőkönyv a méhészeti megyei múzeum alakuló üléséről
51. Balogh Jenő levele Haszmann Pálhoz, 1979. nov. 15.
52–53. Balogh Jenő köszöntő beszéde a méhészeti múzeum alakulásakor, 1979. nov. 11. – a részt vevő méhészek aláírásával
54. Kimutatás méhtartó gazdákról 1979-ből
55. Jegyzetlap nevekkal és egy meghívó-szöveggel, amelyet kiküldtek a nov. 11-i alakuló ülésre.
56. Egy A4-es lapra ragasztva a Megyei Tükörben megjelent felhívás
57. A 32-es tétel hivatalosan lepecsételt, gépelt változata
58. Haszmann Pál levele „Kedves Gábor bácsi” címmel, mellyel meghív valakit a méhészek nov. 11-i gyűlésére.
59. Haszmann Pál tudósítása a méhészeti részlegről, annak célkitűzéseiről
60. Egy kis jegyzetlap két adattal egy méhéscről, illetve egy fénykép adományozásáról
61. Haszmann Pálnak címzett képeslap, 1979. nov. 5.
62. Balogh Jenő 1978. jan. 16-án keltezett levele Haszmann Pálnak
63. Balogh Jenő levele Haszmann Pálhoz, melyben egy, a Megyei Tükörnek beküldött cikk másodpéldányáról jelez (ezt a következő tételben találjuk)
64. Megyénk méhészeti históriája. Balogh Jenő cikkének másodpéldánya
65–66. Jegyzőkönyv a nov. 11-i alakuló gyűlésről – első és másodpéldány
67–68. Méhészeti könyvek, kiadványok jegyéke
69. Balogh Jenő levelének második oldala, a dosszié hátlapjához ragasztva, 1978. jan. 16-i keltezéssel.
70. Egy 1974. márc. 3-i Méhészeti folyóirat, megjegyzéssel a borítón: „Díszoklevelem 37. oldal”
71. Az alakuló ülés jegyzőkönyvének 2. oldala, másodpéldány. Ez csak töredékesen maradt meg.

Istoria expoziției de apicultură a Muzeului Haszmann Pál

Colectare și amenajare de expoziții în anii 1970–1980

(Rezumat)

Prezentul studiu de caz reprezintă o parte dintr-o cercetare mai amplă, care se ocupă cu istoria Muzeului Haszmann Pál din Cernat. Analizând materialul unui dosar, ce constă din 71 de documente (scrisori, procese verbale, registre de inventar, fotografii, diplome, însemnări autobiografice, articole de presă), se creionează fiecare moment al planificării și realizării unei expoziții de apicultură. Astfel avem ocazia să descoperim cine a participat activ la acest demers, cine și cu ce obiecte sau documente a pus bazele acestei expoziții. Deși acest material reprezintă doar una dintre numeroasele expoziții ale muzeului, demonstrează condițiile realizării, totodată oferă o imagine de ansamblu asupra activității de colectare și sistematizare a anilor 1970–1980.

The Background Story of the Haszmann Pál Museum's Apiculture Exhibition

Collecting and Exposing in the 1970s–1980s

(Abstract)

The present case study is a part of a larger research dealing with the history of the Haszmann Pál Museum from Cernáton (Cernat). Analyzing the material of a folder consisting of 71 items (letters, records, inventories, photographs, certificates, autobiographic notes, newspaper articles), the author outlines all minor and major steps of the planning and founding of the exhibition of apiculture. We can find out who were the active participants, who donated what items or documents for the purpose of starting this collection. Although this material is only one of the many collections of the museum, it demonstrates very well the circumstances of the formation of a museum collection, but it also offers an insight to the collecting and systematizing work of the 1970s and 1980s.